

<http://dx.doi.org/10.7577/formakademisk.1511>

Leder

Designutdanning i framtidens skole i Norge

I tillegg til fokus på designforskning, er designutdanning fra barnehage til doktorgrad et hovedfokus for FORMakademisk. Vi ser på utdanning av brukere, innkjøpere og beslutningstakere i forhold til design som like viktig som utdanning av profesjonelle designere. Det hjelper ikke at det blir laget god design hvis den ikke blir kjøpt inn og tatt i bruk. Hva folk flest lærer i grunnopplæringa er derfor viktig, og her er læreplanene et fundament.

Institutt for estetiske fag ved Høgskolen i Oslo og Akershus, i samarbeid interesseorganisasjonen *Kunst og design i skolen*, arrangerte denne våren et debattmøte om Kunst og håndverk i framtidens skole. Hovedinnleder var Sven Ludvigsen, professor i pedagogikk ved Universitetet i Oslo og leder av utvalget som har utredet grunnopplæringens fag opp mot krav til kompetanse i et framtidig samfunns- og arbeidsliv. I tillegg innledet Eivind Moe på vegne av *Kunst og design i skolen* og Liv Merete Nielsen på vegne av bachelor- og masterutdanningen for faglærerutdanning i formgivning, kunst og design ved Institutt for estetiske fag, Høgskolen i Oslo og Akershus.

Faksimile fra annonsering av debattmøtet under Hva skjer på HIOAs nettside. Se video fra debattmøtet på Høgskolen i Oslo og Akershus ved å trykke på bildet.

Ludvigsen-utvalgets innstilling *Fremtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser* (NOU 2015:8, 2015) er starten på forarbeidet til revisjon av læreplanene for grunnskolen og fellesfagene i videregående skole. Innstillingen er nå ute på høring og neste skritt er en kommende stortingsmelding med nye høringsrunder, før arbeidet med å skrive nye læreplaner starter. Arbeidet med nye læreplaner tar ofte om lag fem år å gjennomføre.

Ludvigsen-utvalget ble oppnevnt av Stoltenberg II-regjeringen og var et av de få utvalgene som fikk fortsette arbeidet etter at den nåværende regjeringen, ledet av Høyres Erna Solberg, overtok makta i Norge høsten 2013. Formålet med utvalget var å vurdere grunnopplæringens fag opp mot krav til kompetanse i et framtidig samfunns- og arbeidsliv. Utvalget leverte 1. september 2014 delinnstillingen *Elevenes læring i fremtidens skole* (NOU 2014:7, 2014), som presenterte et kunnskapsgrunnlag og en analyse av: den historiske utviklingen i grunnopplæringens fag over tid; grunnopplæringens fag i forhold til land det er naturlig å sammenlikne oss med, herunder sammensetning, gruppering og innhold; og utredninger og anbefalinger fra nasjonale og internasjonale aktører knyttet til framtidige krav til kompetanse som har relevans for grunnopplæringen.

Utvalget leverte videre sin hovedinnstilling *Fremtidens skole – Fornyelse av fag og kompetanser* (NOU 2015:8, 2015) 15. juni 2015. Den inneholder vurdering av i hvilken grad dagens faglige innhold dekker de kompetanser og de grunnleggende ferdigheter som utvalget vurderer at elevene vil trenge i et framtidig samfunns- og arbeidsliv, hvilke endringer som bør gjøres dersom disse kompetansene og ferdighetene i større grad bør prege innholdet i opplæringen, om dagens fagstruktur fortsatt bør ligge til grunn, eller om innholdet i opplæringen bør struktureres på andre måter og om innholdet i formålsparagrafen for grunnopplæringen i tilstrekkelig grad reflekteres i opplæringens faglige innhold. Utvalget skriver at:

Samfunnsutviklingen omfatter kommunikasjons- og medieteknologier i rask utvikling, utfordringer med bærekraftig utvikling, demografiske endringer lokalt og globalt med etnisk, kulturelt og religiøst mangfold, urbanisering, forbruksvekst og et kunnskapsbasert og internasjonalt arbeidsliv. Trekkene er ikke nye, men utviklingen på alle områdene endrer samfunnet i et høyt tempo, og påvirker samfunnslivet lokalt, regionalt og globalt i sterkere grad enn tidligere» (NOU 2015:8, 2015, s. 8).

På bakgrunn av utviklingstrekkene anbefaler utvalget fire kompetanseområder som grunnlag for fornyelse av skolens innhold:

- fagspesifikk kompetanse
- kompetanse i å lære
- kompetanse i å kommunisere, samhandle og delta
- kompetanse i å utforske og skape

Sten Ludvigsen la i sin innledning vekt på at alle fag må fornye seg i tråd med kompetanseområdene over. I ordskiftet etter innledningene repliserte daværende masterstudent i Fagdidaktikk: kunst og design, Bodil Hage Hansen, som nå vikarierer som redaktør i tidsskriftet FORM, at hun så for seg at slik fornying kan gjøres i tre- og metallverkstedene, som hun fokuserte på i sin masteravhandling (Hansen, 2015). Hun var redd at det ofte ble for mye fokus på IKT når det var snakk om fornying og at hun ikke så utvalgets interesse for det praktiske og det som skjer i verkstedene. Ludvigsen avkreftet hennes bekymring for at utvalget prioriterte digitale medier.

Daglig leder i Kunst og design i skolen, Lennart Johansson, som har bakgrunn både som håndverker, designer og faglærer i formgivning, kunst og håndverk, poengterte at det praktiske arbeidet i Kunst og håndverk er en forutsetning for at elever skal velge praktiske fag og være i stand til å fullføre praktiske yrkesfag i videregående skole.

Det er spesielt to aspekter FORM akademisk vil sette søkelyset på i denne debatten, nemlig dybdeløring og bærekraft. Når det gjelder dybdeløring, som Ludvigsen-utvalget legger stor vekt på, skriver de at «Det sentrale poenget med kompetanse er anvendelse, det vil si kapasitet til å ta i bruk kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver» (NOU 2015:8, 2015, s. 10). Vi støtter Eivind Moe når han sier at dybdeløring i

Kunst og håndverk kan løses med å gi brede oppgaver som elevene jobber med over lang tid, som dekker flere kompetansemål, materialområder og teknikker. Han har undervist i faget i 18 år i grunnskolen i Oslo og er nå universitetslektor ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk ved Universitetet i Tromsø, er mangeårig styremedlem og har vært leder i interesseorganisasjonen Kunst og design i skolen. Han satt også i læreplangruppa for Kunst og håndverk i Kunnskapsløftet. Ett eksempel han trakk fram som en bred oppgave, var å designe en stol i målestokk 1:6. Det innebærer at elevene lærer å bruke både målestokk, håndverk, stabil konstruksjon, ergonomi og kreativitet ved å utvikle ideer til ferdige produkter. Han understreket at dette krever praktisk undervisning i verksted med materialer og verktøy, maksimum 15 elever pr. gruppe, krav om studiepoeng for å undervise i faget, at lærerne i Kunst og håndverk må få like mye tid til for- og etterarbeid som andre fag. Han mente også at det må innføres en sentral eksamen i faget, for blant annet å skape en felles forståelse av begreper innen for eksempel formalestetikk. Sten Ludvigsen sa seg enig at vide oppgaver kunne være et godt bidrag til dybdeløring.

Eivind Moe framhevet også hvor viktig design i faget Kunst og håndverk er for å utvikle elevenes kunnskap om og holdninger til et bærekraftig miljø. «Det å designe artefakter er kjernen i miljøproblematikken, slik at vi kan leve i et bærekraftig samfunn – å ha forståelse for dette når en kjøper en gjenstand er sentralt». Det samme gjorde Liv Merete Nielsen, professor ved bachelor- og masterutdanningen for faglærere i formgivning, kunst og håndverk ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Hun satt i læreplangruppa for L97 for Kunst og håndverk da faget skiftet navn fra Forming og var leder for læreplangruppa for Kunst og håndverk i Kunnskapsløftet. Nielsen mente at det viktigste i fremtidens skole er miljøperspektivet, som i dag ligger under *det miljøbevisste menneske og skapende menneske* i generell del av læreplaner for både grunnskolen og videregående skole (Utdanningsdirektoratet, 2011). Det er for snevert å bare peke på at naturfag skal ta ansvar for bærekraft, poengterte hun. Faget Kunst og håndverk kan motvirke dagens kjøp-og-kast-kultur. Hun refererte til et avisintervju med noen designstudenter på Lillestrøm som hadde uttalt at å kjøpe billigvarer kommer til å bli sett på som like dumt som å røyke.

Liv Merete Nielsen påpekte at det som er spesielt med Norge, er at vi i 1960 slo sammen fagene tegning, sløyd og håndarbeid til ett fag, som fikk navnet Forming. Samtidig ble barnets indre vektlagt, med et individfokus som førte til en svekkelse av læring av ferdigheter i faget. Da kunne rektorene ansette lærere uten dybdekompetanse. Dette førte til at kompetanse ikke lenger ble betraktet som så viktig. Det var viktigere å lage enn å lære. Dette har medvirket til at svært mange av de som underviser i Kunst og håndverk nå ikke har noen som helst lærerutdanning i faget. Det blir derfor lite læring i de nederste trinnene i grunnskolen, og tidsnød når de kommer i ungdomsskolen fordi elevene ikke har oppnådd kompetansemålene på de lavere trinnene, der altfor få lærere har utdanning i Kunst og håndverk (Lie, 2013). Det er derfor et viktig krav at alle som skal undervise i Kunst og håndverk har tilstrekkelig med studiepoeng i faget.

Kunst og håndverk i framtidens skole må legge stor vekt på å lære, ikke bare lage – men lære for å gjøre bedre valg. Design må bety å lage løsninger som er bedre enn de en har hatt. En må ta det beste fra forming og det beste fra håndverket. Nielsen påpekte at hun ser positive tendenser, som interessen for kortreist mat og kortreise produkter. Det er også større interesse for vedlikehold og reparasjon, for eksempel blir det stadig flere skomakere. Faget Kunst og håndverk i framtidens skole kan bidra til økt kvalitetsbevissthet og hindre fremmedgjøring.

FORMakademisk ser med spenning fram til de nye læreplanene som skal utvikles for framtidens grunnoppløring. Når det gjelder faget Kunst og håndverk, må det innebære en plan som legger til rette for vide oppgaver som fører til dybdeløring og at kompetanse om bærekraft utvikles ved å jobbe kreativt med verktøy i materialer. Kompetanse innen design

må være allmenndannende når det gjelder å forberede elevene som brukere, fremtidige beslutningstakere og innkjøpere av design og samtidig gi den grunnleggende kompetansen for de som velger et designrelatert yrke i framtida.

Artikler i dette nummeret

Marcus Samuelsson, Senior Lecturer, Ph.D. ved Department of Behavioral sciences and Learning, Linköping University skriver i artikkelen *How to Understand Disorderly Boys - An Exchange of Didactic Experiences Among Textile-Sloyd Teachers in an Internet-based Community of Practice* om en case-studie hvor en lærer i tekstilsloyd sendte en melding til et praksisfellesskap på internett for å få råd hos andre lærere i tekstilsloyd om hvordan takle uoppdragne gutter. Artikkelen konkluderer med en diskusjon som viser at kollegial utveksling om disse uoppdragne guttene synes å ha styrket og utfordret dette internett-baserte praksisfellesskapet.

Torunn Paulsen Dagsland, Førsteamanuensis, PhD ved Universitetet i Stavanger, Humanistisk fakultet, Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk setter i artikkelen *Ringer i vann - Forskningsbasert kunst- og håndverksundervisning* søkelyset på hvordan klasseromforskning fra grunnskolen kan implementeres i, påvirke, endre og innta undervisningen i faget Kunst og håndverk på grunnskolelærerutdanningen og praksisen i grunnskolen. I artikkelen presenteres og drøftes noen utvalgte forskningsresultater fra et prosjekt i faget Kunst og håndverk der elever på ungdomsskoletrinnet er i dialog med kunst. Artikkelen viser også hvordan disse forskningsresultatene er blitt en viktig del av undervisningen i fagdidaktikk, kunsthistorie og praktisk estetisk arbeid i grunnskolelærerutdanningen.

Kirsten Klæbo, Førstelektor, Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi, kunst og design, Institutt for estetiske fag diskuterer i artikkelen *Digital didaktikk sett i lys av kvalifikasjonsrammeverket* innføringen av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) ved Institutt for estetiske fag, ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) i 2011. Denne artikkelen er basert på en litteraturundersøkelse med fokus på å finne ut hva NKR er, hvor det kommer fra, og hvilke fagdidaktiske konsekvenser det vil ha å gå fra en målstyrt studieplan til en programplan som vektlegger læringsutbytte. Artikkelen er begrenset til de fagdidaktiske vurderingene til å omhandle digitale medier.

Ingvild Digranes Førsteamanuensis, PhD ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi, kunst og design, Institutt for estetiske fag skriver i artikkelen *Den kulturelle skulesekken – Kvalitetsskule eller kulturarroganse?* om at i programmet Visuell kunst i Den kulturelle skulesekken (DKS), var målsettinga i utgangspunktet et likeverdig samarbeid mellom skolen og kultursektoren. Å samene kunstverdenen sine karismatiske verdier og skoleverdenen sine demokratiske prinsipp for opplæringa kan virke som ei vanskelig øving. Ut fra denne media- og dokumentundersøkinga kan det virke som om media sin framstilling av DKS-praksis i større grad har vært med på å gravlegge relevante spørsmål knyttet til problematikken heller enn å skape et klima for gode diskusjoner på tvers av samarbeidet.

Bokanmeldelser

Thurid Vold, Høgskolelektor, Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi, kunst og design, Institutt for estetiske fag anmelder de tre bøkene *Formidling av kunst til barn og unge* av Arne Marius Samuelsen, *Dialogbasert Undervisning. Kunstmuseet som læringsrom* av Olga Dysthe, *Nana Bernhardt, Line Enskjønn, og Kunsten å formidle* av Alfred Oftedal Telhaug. Anmelderen skriver at alle tre bøkene er gode bidrag til litteraturen om kunstformidling og er unnværlige for alle som underviser barn og unge i skole og museer. Bøkene

bør ha en selvstøttet plass på litteraturlisten for faglærerstudenter i kunst og håndverk, almenlærer- og førskolelærerstudenter og museumspedagoger.

Eva Lutnæs, Postdoktor, PhD ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi kunst og design, Institutt for estetiske fag anmelder i *Profesjonsdilemmaer i det kunstpedagogiske felt* antologien *Kunstner eller lærer? Profesjonsdilemmaer i musikk- og kunstpedagogisk utdanning*, redigert av Elin Angelo og Signe Kalsnes. Anmelderen konkluderer med at det er merkelappenes identitetsbygging gjennom begrepsbruk, hvordan du velger å posisjonere deg og hvordan du settes i kategorier av andre, som gjør boka til et meget verdifullt bidrag til diskusjonen av profesjonsdilemma og yrkesidentitet for både studenter, lærere og forskere innen det kunstpedagogiske felt.

Oslo, oktober 2015

Janne Beate Reitan

Ansvarlig redaktør FORMakademisk

Janne Beate Reitan

Førsteamanuensis, Dr. ing.

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for teknologi, kunst og design, Institutt for estetiske fag

E-post: Janne.Reitan@hioa.no

Referanser

Hansen, Bodil Hage. (2015). *Trearbeid og treverksteder i grunnskolen: Skolelederens verdsetting og prioritering sett opp mot tradisjon og fornyelse i faget Kunst og håndverk*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus. Hentet fra: <https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/2712/2/Hansen.pdf>

Lie, Catrine. (2013). *Skolelederens verdsetting av læreres fagkompetanse i Kunst og håndverk i grunnskolen*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus. Henten fra:

https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/1620/2/Lie_Catrine.pdf

NOU 2014:7. (2014). *Elevenes læring i fremtidens skole – et kunnskapsgrunnlag*. Hentet fra <https://blogg.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2014/09/NOU201420140007000DDDPDFS.pdf>.

NOU 2015:8. (2015). *Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser*. Hentet fra <https://blogg.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2015/06/NOU201520150008000DDDPDFS.pdf>.

Utdanningsdirektoratet. (2011). *Generell del av læreplanen*. Henten fra:
<http://www.udir.no/Lareplaner/Kunnskapsloftet/Generell-del-av-lareplanen/?depth=0&read=1&print=1>